

Nr 263.

Av herr **Karlsson** i Mo, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, angående statsbanebyggnader i Norrland.

I sin nådiga proposition, nr 142, angående byggande av tvärbanor mellan den s. k. Inlandsbanan och Norra stambanan har Kungl. Maj:t föreslagit anläggande av bland annat järnväg mellan Hoting och Forsmo (Västerås), medan däremot banprojektet Ulriksfors—Helgum (eller Långsele), som på sin tid av Kungl. Maj:t anbefalldes till undersökning, lämnats åsido.

De resultat, till vilka sagda undersökning ledde, synas likväl vara av sådan art, att bansträckningen Ulriksfors—Helgum (eller Långsele) mycket väl tål en jämförelse med linjen Hoting—Forsmo (Västerås) såväl med avseende på trafikområdets utvecklingsmöjlighet som från andra synpunkter. Särskilt torde därvid vara att beakta, vilka stora och utomordentligt värdefulla kraftkällor som finnas inom en blivande Ulriksforsbanas trafikområde. Hoting-banans företrädare framför en tvärbana från Ulriksfors tyckes därför ingalunda så givet, som kungl. järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t synas ha ansett.

Därest nu Kungl. Maj:ts framställning i detta stycke vinner riksdagens bifall, försvunne givetvis därigenom — praktiskt taget — utsikten att få till stånd en bana från Ulriksfors ned till stambanan. Ty att två tvärbanor skulle komma att framdragas så nära varandra som Ulriksfors- och Hoting-banan, är ju helt naturligt föga troligt, i varje fall icke inom en någorlunda överskådlig framtid.

Vad som alldeles särskilt måste nödvändiggöra en tvärbana uti Faxälvens dalgång, är att genom densamma bildas en utfartsväg till kusten från den stora vattentrafikled, som utgöres av Ströms vattudal. Utom det att denna bygd utgör en av de i jordbruksavseende rikaste och mest utvecklingskraftiga i Norrland — jag åberopar därom lantbruks-

ingenjören Ytterbergs här bilagda yttrande — har den redan börjat att tagas i anspråk och kommer att göra det än mera för storindustri. Vid Ulriksfors anlägges nu och blir till hösten färdig en trämassefabrik med mycket stor tillverkningsförmåga; enligt fullt sakkunnig uppgift skulle fabriken komma att årligen transportera 1,000 ton svavel, 2,000 ton kalksten, 1,000 ton klorkalk, 8,000 ton kol, och 10,000 ton massa. De rika skogstillgångarna vid Ströms Vattudal och därintill belägna vattendrag komma utan tvivel vid livligare kommunikationsmöjligheter att uppdryga flera dylika industrier av ena eller andra slaget.

Härtill kommer nu, att staten, enligt vad bilagda handlingar visa, på sista tiden vidtagit åtgärder för att sätta vattutrafiken genom Ströms Vattudal i skick att mottaga än större trafik. Det är de för några år sedan upptäckta, givande koppar- och svavelkisfyndigheterna i de till Frostvikens socken gränsande delarna av Norge, som givit upphov och fart åt denna plan. Man förväntar på Ströms Vattudal en trafik från dessa gruvor, varigenom åtminstone svenska trämassefabrikerna i Norrland skulle kunna tillföras behovet av särskilt svavelkis. Och det är sannolikt — antydningar därtill givas — att även på svenska sidan inom Frostvikens socken stå att finna värdefulla fyndigheter, varför närmare undersökningar dock icke kunna med utsikt till någon framgång komma till stånd, förr än berörda kommunikationsmöjligheter erhållas.

I sådant hänseende har nu, med bidrag från Ströms och Frostvikens kommuner samt med statsmedel, satts i gång och kommer att skyndsamt bedrivas en undersökning av möjligheten att kanalisera Ströms Vattudal och Kvarnbergsvattnet, varigenom en direkt trafikled skulle beredas från Ulriksfors ända in över norska gränsen, en vattendrag av omkring 14 mils längd. Då en sådan trafikled vare sig genom kanalisering eller, om en sådan *för närvarande* skulle visa sig alltför dyrbar, genom andra kommunikationsanordningar kommer till stånd, är det uppenbart, att en direkt förbindelse på järnväg från nedre ändan av Ströms Vattudal till kusten måste erhålla ofantlig betydelse.

Det synes mig, att järnvägsstyrelsen alltför litet beaktat här framhållna synpunkter, vare sig i de föranstaltade undersökningarna eller i sitt i ämnet avgivna yttrande. Man synes mest hava tänkt på den mera sekundära synpunkten att åt vissa kuststäder bevara ett trafikområde, som de genom Inlandsbanan hotas att gå förlustiga om, utan att fästa sig vid tvärbanornas betydelse för trafiken och utvecklingsmöjligheterna i och för sig. Därför har ock undersökningen av den tvärbana i Faxälvens dalgång, som av mig nu angivits, fått stå till-

baka och icke fullföljts såsom ske bort. En närmare sådan undersökning skall utan tvivel giva vid handen — vad som redan gjorts bestyrker detta — att denna bana, utom andra fördelar, även erbjuder den att bliva billigare än andra ifrågasatta.

Det synes mig påtagligt, att ett bifall vid innevarande riksdag till Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avser byggande av järnväg Hoting—Forsmo (Västerås), skulle innebära ett högst betänkligt föregripande av eventuellt banbygge Ulriksfors—Helgum, vilket senare redan i sakens nuvarande läge torde få anses fullt lika önskvärt och motiverat som byggande av Hoting—Forsmo-banan, och vilket därjämte — med hänsyn till blivande kanalisering av Ströms Vattudal — säkerligen i en nära framtid kommer att framstå som ett önskemål av långt större vikt och bärighet än det nuvarande i fråga om Hoting—Forsmo-banans tillkomst.

Med stöd av vad sålunda anförts, får jag därför vördsamt anhålla,

att riksdagen måtte för närvarande avslå Kungl. Maj:ts ovanberörda nådiga proposition i vad den avser byggande av en bana Hoting—Forsmo (Västerås), samt

att hos Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning och förslag angående byggande av tvärbana Ulriksfors—Helgum (Långsele).

Stockholm den 13 april 1916.

Karl Karlsson,

Mo.

Bilaga 1.

Avskrift.

Överlämnas till Kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till kännedom och efterrättelse.

Avskrift av Kungl. Maj:ts nådiga brev till statskontoret, angående anvisande av medel för undersökning och uppgörande av arbetsplan till farled genom Ströms vattudal och Kvarnbergsvattnet.

Gustaf etc. Uti en till statsrådet och chefen för Vårt civildepartement ställd skrift har Vår befallningshavande i Jämtlands län hemställt, att åtgärder

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 4 saml. 121 häft. (Nr 262—264.) 2

mätte vidtagas för beredande av erforderliga medel till en sakkunnig undersökning rörande anordnande av en sammanhängande farled eller annan transportled genom Ströms vattudal och Kvarnbergsvattnet, ävensom meddelat, att Ströms och Frostvikens socknar å kommunalstämmor den 5 och 19 september 1915 förbundit sig att ansvara för tillhandahållande av den för den ifrågasatta undersökningen erforderliga hantlangningen samt såsom bidrag till kostnaderna för undersökningen anslagit ett belopp av tillhoppa 1,500 kronor.

På anmodan har Vår väg- och vattenbyggnadsstyrelse den 10 november 1915 i ärendet avgivit yttrande och däruti meddelat, att distriktsingenjören i nedre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet F. A. Lundström på förfrågan förklarat sig villig att mot ett arvode av 5,000 kronor åtaga sig utredningens verkställande.

Då Vi nu låtit detta ärende Oss föredragas, hava Vi funnit gott att såsom bidrag till kostnaderna för verkställande av undersökning och uppgörande av arbetsplan för anordnande av en sammanhängande farled eller annan transportled genom Ströms vattudal och Kvarnbergsvattnet anvisa ett belopp av tretusen-femhundra kronor att utgå av sjätte huvudtitelns allmänna besparingar.

Vidare hava Vi funnit gott anbefalla väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att förordna undersökningsförrättare samt vidtaga övriga av Vårt beslut påkallade verkställighetsåtgärder ävensom bemyndiga väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, i mån av behov, hos Eder lyfta det sålunda anvisade beloppet.

Slutligen hava Vi funnit gott föreskriva, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skall från chefen för generalstaben inhämta de närmare föreskrifter beträffande ifrågavarande företag, som från militär synpunkt möjligen kunna betingas. Vilket Eder till kännedom och efterrättelse, i vad på Eder beror, härigenom meddelas.

Stockholms slott den 27 november 1915.

(L. S.)

Under Hans Maj:ts

Vår allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

Dess tillförordnade regering:

K. A. WALLENBERG.

BERNDT HASSELROT.

JOHAN BECK-FRIIS.

AXEL VENNERSTEN.

Wilh. F. Schalen.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

C. H. Sjöcrona.

Bilaga 2.

Avskrift.

Till distriktsingenjören, kaptenen A. Lundström,

Sundsvall.

På grund av Kungl. Maj:ts nådiga brev den 27 november 1915, som här i avskrift bifogas, vill kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, med överlämnande av närslutna handlingar, härigenom hava förordnat Eder att, därest vederbörande intressenter kostnadsfritt tillhandahålla hantlangning, däri inbegripet förmån för hantlangningsmanskapet, båtar och sådana undersökningsredskap, som icke är att hänföra till instrumenter, efter undersökning på platsen, så snart ske kan, därom till kungl. styrelsen avgiva rapport med motiverat förslag angående de tekniska bestämmelser, som ni med hänsyn till lokala förhållanden anser böra läggas till grund för uppgörande av arbetsplan för anordnande av en sammanhängande farled eller annan transportled genom Ströms vattudal och Kvarnbergsvattnet, Jämtlands län, samt därefter, sedan kungl. styrelsen meddelat beslut om sådana bestämmelser, uppgöra fullständig arbetsplan för anordnande av sådan sammanhängande farled eller annan transportled genom Ströms vattudal och Kvarnbergsvattnet, Jämtlands län, börande Ni därvid iakttaga *dels* föreskrifterna i kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsens cirkulär den 2 januari 1901, *dels* att arbetsplanen avlämnas snarast möjligt.

Arbetsplan med kostnadsförslag, betänkande och ritningar insändes till kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte avskrift av förordnandet och räkning å den till Eder, jämlikt edert åtagande, för uppdragets fullgörande utgående ersättningen av högst 5,000 kronor, vilken ersättning med eventuellt 1,500 kronor utgår av medel, som, jämlikt åtagande, gäldas av Ströms och Frostvikens socknar, och med eventuellt 3,500 kronor utgår av medel, som, enligt förberörda nådiga brev den 27 november 1915, utgår av sjätte huvudtitelns allmänna besparingar.

Den av distriktschefen W. Prinzencreutz den 21 mars 1907 upprättade arbetsplanen för numera med bidrag av statsmedel utförd farled genom Stråkvattnet ävensom för anläggning av kanal förbi Bågedeforsen i Ströms vattudal Jämtlands län, översändes härmed och återförväntas med förenämnda rapport avgivande till kungl. styrelsen, varjämte samtidigt härmed till Eder såsom hemlig handling översändes avskrift av av chefen för generalstaben avgivet yttrande angående ifrågavarande företag.

Stockholm den 23 februari 1916.

FRIDOLF WIJNBLADH.

P. A. KARLSON.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Birger Romare.

Registrator.

Bilaga 3.

Undertecknad har erhållit uppdrag att yttra sig om jordbrukets utvecklingsmöjligheter inom Ströms socken och de närgränsande delar av Hammerdals och Gåxsjö socknar, vilka genom en tilltänkt tvärbana mellan Ulriksfors å Inlandsbanan och lämplig punkt å stambanan genom övre Norrland skulle vinna närmare utfartsväg till hamn vid Bottniska viken, och vill jag, som under fem års tjänsteresor i alla riktningar genomkorsat nämnda område gärna tillmötesgå denna anhållan.

Vad jag kommer att yttra mig om avser ett område begränsat av en linje Stamsele—Hammerdalssjön, den i nämnda sjö utmynnande Storån samt vidare från dennas skärning med Ströms sockengräns efter sistnämnda gräns.

Inom detta område utbreda sig ofantliga vidder av odlingsbara myrar och även odlingsmark av fastmarksnatur. Arealen av dylik myr- och odlingsmark lärer redan vara på tillförlitligt sätt uttrönt. Jag vill därför inskränka mig till att i någon mån påvisa dessa markers allmänna beskaffenhet och i vad mån de börjat tillgodogöras för odling.

Myrmarkerna, vilka jag under min verksamhet särskilt studerat, äro av den allra yppersta beskaffenhet, bildade av starr- och brunmossetorv med en för odling lämplig mäktighet i torvlagrets djup, särdeles kalkrika, i regel så väl förmultnade, att de efter avdikning omedelbart lämpa sig för odling och bärande av kulturväxter.

Odlingsarbetet är i regel synnerligen lätt, enär de å myrarna växande björkbuskarna och enstaka granarna lätt låta sig borttröjas, varefter marken kan plöjas, enär högst obetydligt med rötter eller lämningar av äldre skogsvegetation finnes i eller under markytan. Alven utgöres av lera, mångenstädes nästan stenfri eller ock uppblandad med kalkrikt grus.

Jordens naturliga beskaffenhet är således den tänkbarast möjligt goda.

Jag vågar på grund av erfarenhet från min verksamhet inom nästan alla Sveriges län påstå, att ingenstädes i vårt land finnas så godartade och odlingsvärda myrmarker som inom Ström och angränsande socknar, ej ens i Gottlands, där hitills ansetts att våra bästa myrmarker äro belägna.

Så underligt det än kan förefalla, äro kulturväxterna å myrodlingarna i Ström mindre utsatta för de skadliga vårfrosterna än de i långt sydligare belägna trakter. Förklaringen härtill ligger måhända i de förmånliga lutningsförhållandena, vilka, utom att de medgiva en jämförelsevis billig avdikning, även verka därhän att den kalla luften kommer i cirkulation och avrinner utan att hinna skada växterna. Lutningarna äro dock ej så skarpa att de i någon mån försvåra brukningen.

På grund av alla dessa samstämmiga gynnsamma naturförhållanden hava de till cirka 500 hektar uppgående myrodlingarna å nu ifrågavarande område, vilka verkstälts huvudsakligast på de senaste 10 åren, lämnat utomordentligt goda resultat. Från en större myrodling vid Hallviken i Hammerdal invid gränsen mot

Ström visa räkenskaperna för ett skifte om 5 hektar att, sedan alla kostnader för brukning, gödsling, bärgning, byggande av hölador m. m. frändragits, har på 8 års skördar uppstått en vinst av 5,500 kronor.

Skördarna slå å dessa odlingar sällan, för att ej säga aldrig, fel. Under de sista 10 åren ha ju förekommit ganska svåra torkperioder under vegetationstiden, utan att skörderesultatet, ehuru i någon ringa mån nedsatt, dock blivit under medelmåttan. Medelskörden för nyssnämnda skifte å 5 hektar under åren 1906—1912 var 26,000 kg. hö, d. v. s. per hektar och år 5,200 kg.

Följden av dessa lyckade resultat är, att myrödlingsarna på denna trakt tagit utomordentlig fart. De redan utdikade myrarna tagas i anspråk härför och nya utdikningar företagas. Jag vill som exempel på denna livaktighet att utdika myrmarker anföra, att inom det nu ifrågavarande området pågå för närvarande med statsmedel understödda avdikningar omfattande en dikeslängd av 411 kilometer, varav 200 kilometer äro så fullbordade, att de innevarande höst skola avsynas för utbekommande av sista andelen av statsanslaget. Tyvärr har jag ej tillgängliga uppgifter på huru stor areal dessa utdikningar omfatta, men vid ett nittiototal företag, till vilka jag under senare år inom länet upprättat förslag, har arealen torrlagd mark i medeltal varit 12,4 hektar per kilometer dikessträcka. Således skulle den mark, som kring ovannämnda 411 kilometer diken torrläggas, utgöra omkring 5,000 hektar.

Jag tror mig ej se förhållandena alltför optimistiskt, om jag förmodar, att större delen av denna areal kommer att inom närmaste 50 år läggas under plog.

Ett dylikt uppodlande kommer givetvis att medföra en betydande export från trakten av hö och mejeriprodukter samt slaktdjur och medföra en betydande import av kali- och fosforsyrehaltiga gödselmedel.

Särskilt för denna nödvändiga import är det då av vikt att hava möjligast korta förbindelse med lämplig hamn vid Bottniska viken genom en tvärbana till Ulriksfors.

Östersund den 5 augusti 1915.

Gunnar Ytterberg.

Statens lantbruksingenjör för Jämtlands län.

